

Egzamin ósmoklasisty

Zdam to!
Język polski



multibook



2
PAKIET

Spis treści

Zróźnicowanie stylistyczne polszczyzny i groteska w literaturze Przygotowanie uczniów do egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego	4
Ballada romantyczna. Przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego.....	8
Przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty. Na mur(al) – beton.....	12
Komiksowa <i>Lalka</i> . Scenariusz lekcji języka polskiego dotyczącej utworu <i>Lalka</i> Bolesława Prusa z wykorzystaniem elementów komiksowych.....	16
Komiksowy zawrót głowy.....	18
Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie VIII. Egzamin tuż, tuż – powtórzenie wiedzy na temat rodzajów literackich.....	21

Zróźnicowanie stylistyczne polszczyzny i groteska w literaturze

Przygotowanie uczniów do egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego

Przygotowując zestawy zadań dla ósmoklasistów, warto upewnić się, czy wymagania, jakie stawiamy przed uczniem, są zgodne z podstawą programową. Podobnie jest z korzystaniem z gotowych materiałów – tu powinna obowiązywać zasada „ograniczonego zaufania”. Pewne tematy, pojęcia są obecne na lekcjach, w podręcznikach, jesteśmy do nich przyzwyczajeni i za każdym razem raczej nie upewniamy się, czy dane zagadnienie znajduje się w podstawie, czy nie.

Od razu pragnę podkreślić, że nie jestem zwolenniczką „minimum”, ograniczania się do podstawy programowej. Cenię konteksty, relacje intertekstualne, stawiam na pokazanie bogactwa języka, dyskusje, lekcje, które obeszły się bez podręczników, a czasem zeszytów. Chodzi tylko o to, by – „diagnozując” stopień przygotowania uczniów do egzaminu – przypadkiem nie uzyskać błędnych danych i nie wyciągnąć fałszywych, krzywdzących poniekąd, wniosków.

Pisząc ten wstęp, myślę o grotesce, której nie znajdziemy w podstawie programowej z języka polskiego dla szkoły podstawowej, a bez której nie wyobrażam sobie choć kilku lekcji w starszych klasach tego etapu kształcenia. Wytlumaczenie, czym jest ta kategoria estetyczna, nie jest łatwe, ale jest możliwe. Pytam chłopców o to, czym są pojazdy hybrydowe, i pozwalam im się popisać wiedzą na temat silników spalinowych i elektrycznych. Nierzadko głos zabierze osoba, której zainteresowania są dość odległe od treści poruszanych na lekcji... Następnie pytam nastolatki, czym dokładnie jest manicure hybrydowy. W ten sposób płynnie przechodzimy do hybrydy, jaką w literaturze jest groteska.

Omawiając z uczniami na lekcji opowiadanie *Europejczyk*, nie pominęłabym na pewno słowa *groteska*. W zaproponowanych poniżej zadaniach egzaminacyjnych postaram się jednak uniknąć tego terminu.

Druga część niniejszego artykułu zostanie poświęcona sposobowi przeprowadzenia lekcji (czy też lekcji powtórzeniowej) o stylach funkcjonalnych języka polskiego.

Sławomir Mrozek, *Europejczyk* (fr.)

Kiedy krokodyl wszedł do mojej sypialni, pomyślałem sobie, że nie należy przesadzać. Nie miałem na myśli krokodyla, tylko siebie. Bowiem moim pierwszym odruchem było sięgnąć po telefon i nakręcić wszystkie trzy numery alarmowe: policji, straży pożarnej i pogotowia ratunkowego. Lecz właśnie taka reakcja wydała mi się przesadna. Ponieważ jestem Europejczykiem wychowanym w kartezjańskim duchu, mam wstręt do ekstremizmów, myślę racjonalnie i nie ulegam żadnym impulsom bez uprzedniej analizy. Nakryłem więc głowę kołdrą i przystąpiłem do pracy umysłowej.

Po pierwsze – ustaliłem – pojawienie się krokodyla w mojej sypialni jest absurdem, zaś według myślenia logicznego absurd służy tylko do tego, aby go wykluczyć z dalszego rozumowania. Czyli krokodyla nie ma. Uspokojony tym wnioskiem, wyjrzałem spod kołdry, dzięki czemu zdążyłem jeszcze zobaczyć, jak krokodyl przegryzał sznur aparatu telefonicznego, już przezeń połkniętego (...).

Postanowiłem udać się do najbliższego telefonu publicznego (...). Jako człowiek cywilizowany nie mogłem jednak wyjść na ulicę w piżamie, zaś krokodyl właśnie kończył połykanie moich spodni. Oczywiście nie była to jedyna para spodni, jaką dysponowałem (...). Niestety te, które zamierzałem włożyć (...), znajdowały się nie w szafie, ale w pralni chemicznej (...). Zacząłem szukać kwitu, utykając nieco, ponieważ tymczasem krokodyl odgryzł mi jedną nogę. Nie zwracałem uwagi na nogę, gdyż narastał we mnie niepokój o spodnie. Właśnie zamierzał mi odgryźć drugą, gdy domyśliłem się strasznej prawdy: to on pożarł kwit z pralni i spodni nie odzyskam już nigdy.

Uduśliłem gada gołymi rękami. Przyznaję, że postąpiłem brutalnie i co gorsza pod wpływem niekontrolowanej emocji. Przyznaję, że zamiast zawierzyć instytucjom konstytucjonalnym, działałem na własną rękę. Ale zjadać kwit z pralni? Bywają sytuacje, kiedy obrona cywilizacji wymaga przekroczenia cywilizowanych norm.

Zadania egzaminacyjne do opowiadania Sławomira Mrożka

1 W opowiadaniu Sławomira Mrożka pojawia się kontekst (0-1):

- A. biblijny
- B. mitologiczny
- C. filozoficzny
- D. biograficzny

Podstawa programowa:

Klasa VII i VIII

I Kształcenie literackie i kulturowe.

Czytanie utworów literackich. Uczeń:

11) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny.

Odpowiedź/ocenie: przyznajemy 1 punkt za wskazanie odpowiedzi „c”.

2 Zdanie „Bywają sytuacje, kiedy obrona cywilizacji wymaga przekroczenia cywilizowanych norm” pełni w utworze Sławomira Mrożka funkcję (0-1):

a. motta	ponieważ	c. jest zaskakującym sformułowaniem, które podkreśla sens tekstu
b. puenty		d. jest cytatem z innego dzieła

Podstawa programowa:

Klasa IV-VI

I Kształcenie literackie i kulturowe.

Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu, w tym tytułu, podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego.

Odpowiedź/ocenie: przyznajemy 1 punkt za wskazanie odpowiedzi „b” i „c”.

3 Szukanie kwitu do pralni w momencie, gdy po sypialni chodzi krokodyl, jest sytuacją (0-2):

- A. prawdopodobną
- B. absurdalną

Innym przykładem tego typu sytuacji w opowiadaniu jest

.....

Podstawa programowa:

Klasa IV-VI

I Kształcenie literackie i kulturowe.

Czytanie utworów literackich. Uczeń:

12) określa tematykę oraz problematykę utworu.

Odpowiedź/ocenie: przyznajemy 1 punkt za wskazanie odpowiedzi „b” oraz 1 za wskazanie dowolnej absurdalnej sytuacji, np. zachowywanie spokoju przez bohatera, podczas gdy krokodyl odgryza mu nogi.

4 W opowiadaniu Sławomira Mrożka znajdź zdanie zawierające argument. Zacytuj je (0-1).

.....

Podstawa programowa:

Klasa VII i VIII

III Tworzenie wypowiedzi.

Elementy retoryki. Uczeń:

5) odróżnia przykład od argumentu.

Odpowiedź/ocenie: przyznajemy 1 punkt za zacytowanie zdania: „Ponieważ jestem Europejczykiem wychowanym w kartezyjańskim duchu, mam wstręt do ekstremizmów, myślę racjonalnie i nie ulegam żadnym impulsom bez uprzedniej analizy”.

5 Przekształć zdanie, aby zamiast narracji pierwszoosobowej pojawiła się narracja trzecioosobowa (0-1).

Narracja pierwszoosobowa	→	Narracja trzecioosobowa
„Jako człowiek cywilizowany nie mogłem jednak wyjść na ulicę w piżamie, zaś krokodyl właśnie kończył połykanie moich spodni”.		

Podstawa programowa:

Klasa IV-VI

I Kształcenie literackie i kulturowe.

Czytanie utworów literackich. Uczeń:

10) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz wskazuje ich funkcje w utworze.

Odpowiedź/ocenie: przyznajemy 1 punkt za napisanie zdania: „Jako człowiek cywilizowany nie mógł jednak wyjść na ulicę w piżamie, zaś krokodyl właśnie kończył połykanie jego spodni”.

Zróżnicowanie funkcjonalne współczesnej polszczyzny

Uczeń klasy VII lub VIII „rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny”. Chciałabym pokrótce podzielić się pomysłem na cykl lekcji o zróżnicowaniu stylistycznym polszczyzny (powinny być to dwie lub trzy godziny, w zależności od tego, czy praca podsumowująca lekcję będzie wykonywana w szkole, czy w domu).

1 | Po zapoznaniu się z celem lekcji (nauka/przypomnienie wiadomości o stylach językowych) oraz nacobezu (wiem, co to styl; znam cechy poszczególnych stylów językowych) uczniowie starają się wskazać, które ze znaczeń zdefiniowanego w słowniku języka polskiego pojęcia stylu dotyczy lekcji.

STYL

- «zespół cech charakterystycznych dla sztuki jakiejś epoki, jakiegoś regionu lub twórcy»
- «sposób wyrażania się i stała tendencja w wyborze środków językowych, charakterystyczna dla autora, kierunku, gatunku literackiego, dzieła lub okresu»
- «sposób postępowania, zachowania się i myślenia charakterystyczny dla jakiejś osoby lub środowiska»
- «sposób wykonywania odpowiednich ruchów charakterystycznych dla określonej dyscypliny sportowej»
- «rylec do pisania na tabliczkach powleczonech woskiem, używany w starożytności»

Źródło: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/styl.html> [dostęp: 25.05.2020]

2 | Następnie trwa rozmowa o tym, że wiele słów i zdań ma charakter neutralny. Są jednak wyrazy, które są nacechowane stylistycznie... Np. „spożywać” ma charakter podniosły (bo kto mówi na co dzień, że spożywa kanapkę?), natomiast „bebechy” klasyfikowane są w słownikach jako wyraz wulgarny. Niektóre słowa są potoczne, inne żartobliwe, książkowe, obelżywe, pogardliwe, ironiczne...

3 | Nauczyciel powinien zachęcić uczniów do tego, by spróbowali samodzielnie podać choć kilka cech stylów potocznego, urzędowego, artystycznego, naukowego, publicystycznego. Następnie można podać im cechy w formie „wklejki” (przykład poniżej).

■ **Styl przemówień (retoryczny)** jest ozdobny, podniosły, charakteryzuje się kunsztowną budową zdań. Obfituje w środki retoryczne: apostrofy, pytania retoryczne, powtórzenia, enumeracje, wykrzyknienia i in.

■ **Styl urzędowy** to styl przepisów, instrukcji. Wiele konstrukcji jest bezosobowych. Odbiorca komunikatów jest traktowany jako anonimowy członek społeczności. Orzeczenia często są w stronie biernej. Jest tu sporo nakazów. Język ten często jest schematyczny i sztucznie uwznioślony, by dokumenty brzmiały poważniej (np. nie pisze się „dom”, lecz „budynek mieszkalny”, nie pisze się „w maju”, lecz „w miesiącu maju”).

■ **Styl naukowy** – występują tu słowa charakterystyczne dla danej dziedziny nauki. Cechami są precyzja, jednoznaczność, brak emocji. Występują tu symbole, liczby, wzory.

■ **Styl dziennikarski** – używa się go w mediach, prasie, w takich gatunkach, jak artykuły, eseje, szkice, recenzje, reportaże, felietony. Bywa zbliżony do stylu naukowego (gdy tekst dotyczy kwestii polityczno-społecznych), urzędowego (z uwagi na zwięzłość). W zasadzie jest oficjalny i nie powinno być tu emocji.

■ **Styl potoczny?** Każdy ziomal go zna...

■ **Styl artystyczny** – każdy twórca może czerpać z takiego stylu, jaki mu się podoba. Inaczej pisze Mickiewicz, a inaczej Sapkowski... Omawiając ten styl, trzeba pamiętać o obfitej galerii środków stylistycznych. Nie straszne nam onomatopeje i paronomazje!!!

4 | W ramach następnego ćwiczenia (zapewne na kolejnej lekcji) uczniowie starają się nazwać styl, którym posłużyli się autorzy tekstów (otrzymują fragmenty dzieł do identyfikacji – ja skorzystałam z książki o napięciu w sieci trakcyjnej autorstwa Adama Szelağa, wiersza Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej *Motyl*, fragmentu przemówienia Martina Luthera Kinga *I Have a Dream*, obfitującej w cytaty z ustaw książki Pawła Świtala *Gwarancje prawne udziału mieszkańców w podejmowaniu rozstrzygnięć na poziomie lokalnym* oraz fragmentu artykułu o otwarciu nowoczesnego biurowca Volvo we Wrocławiu).

5 | W ramach podsumowania zajęć poświęconych stylom ósmoklasiści otrzymują intrygującą fotografię (Pixabay; por. bibliografia) oraz wytyczne, co i jak mają napisać oraz jak będą oceniani.